

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра економіки та менеджменту

Гуль І.Г

ЛЕКЦІЯ № 3

**ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ ТА
ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ
СИСТЕМ**

з навчальної дисципліни
«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
на засіданні кафедри економіки
та менеджменту
«__» _____ 202__ р. протокол №__
Зав. каф. _____ Н.Ф. Павленчик

Тема 3. ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ ТА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ

План

- 3.1. Сутність та фактори економічного районування**
- 3.2. Завдання та функції економічного районування**
- 3.3. Критерії, принципи та види економічного районування**
- 3.4. Економічне районування України**

3.1. Сутність та фактори економічного районування

В основі економічного районування будь-якої країни світу лежить територіальний поділ праці.

Територіальний поділ праці - це об'єктивний незворотний процес виробничої спеціалізації економічних районів і формування міжрайонної кооперації, обміну спеціалізованою продукцією і послугами.

Одна з причин територіального поділу праці є відмінність між природними умовами і ресурсами економічного району.

В свою чергу *територіальний поділ праці* - основа для формування економічних районів. Територіальний поділ праці виявляється насамперед у виробничій спеціалізації економічних районів.

Економічний район - це географічно цілісна територіальна частина національної економіки, яка має свою виробничу спеціалізацію, міцні внутрішні економічні зв'язки і нерозривно пов'язана з іншими частинами суспільним поділом праці.

Економічне районування - це науково обґрунтований поділ країни на економічні райони, що склалися історично або формуються в процесі розвитку продуктивних сил на основі суспільного поділу праці. Економічне районування сприяє раціональній територіальній організації господарства.

На формування економічних районів впливає ряд фактори. *Фактори економічного районування* - це умови і ресурси, що впливають на процес

утворення економічних районів, їх структуру, межі і функціонування господарства:

Виділяють три основні групи факторів економічного районування: *природні, економічні та історичні*. Основними є фактори економічного походження (економічні фактори).

Загалом до факторів економічного районування відносять:

- особливості економіко-географічного положення території району;
- природні умови і ресурси. В окремих районах природокористування виступає базою розвитку галузей спеціалізації;
- природні чинники формування трудового потенціалу;
- національно-політична будова і адміністративно-територіальний поділ країни;
- соціально-економічна ситуація, що формує інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість району;
- науково-технічний потенціал, який може служити основою формування інвестиційних технологій в районі і істотно впливати на формування галузевої структури господарства;
- мережа транспортних комунікацій, яка може служити основою формування як внутрірайонних так і міжрайонних економічних зв'язків.

3.2. Завдання та функції економічного районування

Завдання економічного районування - створення теоретико-методологічного ґрунту для цілеспрямованої територіальної організації національної економіки і обґрунтування раціонального розміщення виробництва в регіонах, удосконалення його спеціалізації піднесло соціально-економічний розвиток території і країни в цілому.

Основними функціями економічного районування є:

- створення економічної основи територіального управління господарством регіонів;

- удосконалення територіальної структури господарства;
- формування і реалізація державної регіональної економічної політики;
- обґрунтування вибору доцільних варіантів розміщення компонентів продуктивних сил;
- обґрунтування розвитку територіально-виробничих комплексів;
- підвищення ефективності використання ресурсного, виробничого і науково-технічного потенціалу;
- сприяння аналізу, діагностиці і прогнозуванню регіонального розвитку;
- створення основи для розробки і реалізації територіальних комплексних програм, розміщення продуктивних сил і розселення населення.

3.3. Критерії, принципи та види економічного районування

У науковій літературі обґрунтовується і використовується ряд критеріїв і принципів економічного районування. **До основних з них належать такі:**

- загальний (інтегральний, міжгалузевий) економічний район повинен бути великою економічно цілісною територією, на якій є значні природні ресурси, необхідні для визначення його господарської спеціалізації і забезпечення сучасного і перспективного розвитку;
- розміри територій великих економічних районів повинні відповідати вимогам скорочення перевезень масових вантажів у межах району до економічно доцільних відстаней, наближення до їх одномасштабності, а величини економічних потенціалів районів мають бути близькими між собою.

Найважливішими принципами економічного районування є *економічний і адміністративно-територіальний*. В умовах багатонаціональної держави необхідно враховувати і національний принцип.

Економічний принцип вимагає розглядати економічний район як спеціалізовану територіальну частину національної економіки, що має галузі загальнодержавної спеціалізації, які доповнюються допоміжними і

обслуговуючими виробництвами. Згідно цього принципу спеціалізацію району визначають галузі в яких найменші затрати сировини, робочої сили і витрати на доставку готової продукції до споживача в межах держави.

Адміністративно-територіальний принцип полягає в досягненні єдності економічного районування і територіально-адміністративного устрою країни.

Національний принцип вимагає врахування інтересів національних меншин, їх менталітету, історичних особливостей розвитку, традицій, звичаїв у прийнятті рішень щодо розвитку окремих галузей і виробництв.

Виділяють два типи економічних районів - галузеві та інтегральні.

Галузеве районування вивчає особливості розміщення і проблеми розвитку окремих складових продуктивних сил і галузей виробництва (природно-ресурсне, агрокліматичне, промислове, агропромислове, демографічне районування). Галузеві економічні, соціально-економічні та інші райони є складовою частиною спільних економічних районів. Галузеве районування підсилює наукову обґрунтованість визначення території спільних економічних районів.

Серед галузевих виділяють райони за:

- сукупністю природних умов і ресурсів;
- демографічними ознаками (природним рухом населення, особливостями формування і використання трудових ресурсів);
- сукупністю промислових, аграрних, транспортних і будівельних об'єктів;
- сукупністю об'єктів невиробничої сфери (освіта, культура, рекреація).

Інтегральне економічне районування розглядає всю сукупність продуктивних сил території як регіональний виробничий комплекс, в основі якого — властиві даному регіону територіально-виробничі комплекси різних рівнів і ступенів сформованості.

Окремим видом районування є **міжгалузеве**. В результаті міжгалузевого районування виділяють міжгалузеві комплекси, що є складними багатогалузевими формуваннями, які об'єднуються завдяки тісним міжгалузевим зв'язком і спільністю території.

Згідно з ієрархією інтегрального районування виділяють чотири рівні економічних районів:

Великі (інтегральні) економічні райони - це найбільші територіальні формування, які об'єднують декілька адміністративних областей, або адміністративні області з автономною республікою.

Середні (інтегральні) економічні райони є підрайонами великих економічних районів і виділяються межами адміністративної області або автономної республіки.

Малі райони (мікрорайони) пов'язані з низовим адміністративно-господарським районуванням. їх територія відповідає території декількох адміністративних районів, окреслених в межах області. Територія малого району може охоплювати велике місто (наприклад, Київ, Одесу, Харків).

Низові адміністративно-господарські райони охоплюють цілком території адміністративних районів. Місто може розглядатися як низовий адміністративно-господарський район. Певна їх кількість може виділятися в межах великих міст.

3.4. Економічне районування України

Економічним районом прийнято вважати територію, що має:

- відмінності від інших територій в рівні розвитку і господарської спеціалізації;
- стабільні внутрішні трудові і транспортно-економічні зв'язки;
- єдині перспективи розвитку.

До визнання України незалежною державою на її території виокремлювали **три економічних райони:**

1. Південний;
2. Північно-Західний;
3. Донецько-Придніпровський.

На теперішній час існують різні **підходи щодо регіонального поділу території України**. В різних наукових джерелах виділяють від 5 до 10 економічних районів.

Найбільш доцільно дотримуватись поділу який запропонований у проекті «Концепції державної регіональної економічної політики», згідно з яким мережа економічних районів виокремлюється у такому складі:

1. Донецький (Донецька та Луганська області);
2. Придніпровський (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області);
3. Східний (Харківська, Полтавська, Сумська області);
4. Поліський (Волинська, Житомирська, Рівненська, Чернігівська області);
5. Подільський (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області);
6. Центральний (Київська, Черкаська області та м. Київ);
7. Причорноморський (Одеська, Херсонська, Миколаївська області та АРК);
8. Карпатський (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області).